

Бондаренко І. В., Васіна О. В., Іваненко Т. О.
Харківська державна академія дизайну і мистецтв

ДО ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНУ «МОДУЛЬ» В КОНТЕКСТІ МЕТОДИКИ ІНТЕГРУВАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ДИЗАЙНЕРСЬКОЇ ОСВІТИ В БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС

УДК 81'37:7.01:378

Бондаренко І. В., Васіна О. В., Іваненко Т. О. До визначення терміну «модуль» в контексті методики інтегрування системи вищої дизайнерської освіти в болонський процес. Стаття висвітлює аспект формування понятійно-термінологічного апарату методологічної і теоретичної бази вищої освіти України. Із загальної кількості термінологічних одиниць виділено термін «модуль», дефініції цього поняття в контексті нормативів системи навчання у вищих навчальних закладах. Передумовою до написання даної статті стала робота над галузевими стандартами вищої освіти України, а саме аспекти структуризації навчального процесу. У сукупності різнопланових і багаторівневих проблемних питань формування понятійно-термінологічної бази сучасної системи вищої освіти України, в контексті загальноєвропейських інтеграційних процесів виявляються найбільш гострі з них, а саме — введення певних термінів і понять.

Ключові слова: вища дизайнерська освіта, понятійно-термінологічний апарат, модуль, змістовий модуль.

Бондаренко І. В., Васіна О. В., Іваненко Т. О. К определению термина «модуль» в контексте методики интеграции системы высшего дизайнерского образования в Болонский процесс. Статья освещает аспект формирования понятийно-терминологического аппарата методологической и теоретической базы высшего образования Украины. Из общего количества терминологических единиц выделен термин «модуль», дефиниции данного понятия в контексте нормативов системы обучения в высших учебных заведениях. Предпосылкой к написанию данной статьи стала работа над отраслевыми стандартами высшего образования Украины, а именно аспекты структуризации учебного процесса. В совокупности разноплановых и многоуровневых проблемных вопросов формирования понятийно-терминологической базы современной системы высшего образования Украины в контексте общеевропейских интеграционных процессов выявляются наиболее острые из них, а именно — введение определенных терминов и понятий.

Ключевые слова: высшее дизайнерское образование, понятийно-терминологический аппарат, модуль, содержательный модуль.
Bondarenko I., Vasina O., Ivanenko T. To the definition of the term module within the context of integration procedure of higher design education system into Bologna process. The article highlights the aspect of the definitions formation of the methodological and theoretical foundation of higher education in Ukraine. From the total amount of terminological units we point the term “module”, definition of this concept in the context of education system standard in higher education institutions. The prerequisite for writing this article was the work on the industry standards of higher education in Ukraine, namely the aspects of the educational process structuring. Collectively the diversified and multilevel outstanding issues in higher education in Ukraine definitions base formation in the context of all-European integration process we point the most burning of them, and namely — coining of a certain terms and concepts.

Keywords: higher design education, conceptual-terminological apparatus, module, content module.

Постановка проблеми. Сучасний процес інтеграції України в загальноєвропейський освітнянський простір, в якому застосовується кредитно-модульна система, вимагає від вітчизняних ВНЗ відповідності навчального процесу принципам організації цієї системи. Це можливо за умов наявності державних стандартів вищої освіти. Суттєві зміни, що стосувалися змістового наповнення стандартів, спонукають до переосмислен-

ня та удосконалення системи освітнього процесу. Особливо нагально це питання постає в сфері вищої дизайнерської освіти, оскільки на теренах України наразі значна кількість ВНЗ готує дизайнерів-бакалаврів, процес підготовки яких вимагає сучасних нормативних документів.

З 1998 року до сьогодні розроблено значну кількість положень, методичних рекомендацій тощо, стосовно розробки стандартів, втім, істотним недоліком цих документів є певна неузгодженість понятійно-термінологічного апарату.

Зв'язок роботи з науковими чи практичними завданнями здійснюється у межах виконання плану науково-дослідних тем Харківської державної академії дизайну та мистецтв.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дана стаття базується на таких нормативних посиланнях, як: «Комплекс нормативних документів для розроблення складових системи галузевих стандартів вищої освіти» Інститут інноваційних технологій і змісту освіти. МОН України. 2008 р. [4], Тимчасове положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців. 2004 (Затверджено Наказом № 48 від 23.01.2004 р. «Про проведення педагогічного експерименту з кредитно-модульної системи організації навчального процесу») [11], «Національний освітній глосарій: вища освіта» (2014 р.) [6].

Мета статті полягає у з'ясуванні термінологічної неузгодженості та встановленні первинного змісту у формулюваннях термінів «модуль» і «змістовий модуль», що виступають базовими структурними одиницями в процесі розробки стандартів вищої освіти України.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі розвитку вітчизняної вищої освіти в умовах загальноєвропейських інтеграційних процесів відбувається становлення стандартів європейської освіти на теренах України. Прояви цих процесів можна спостерігати на прикладі впровадження Болонської системи, що передбачає кредитні системи, інваріантність технологій навчання, нові моделі розвитку компетенцій тощо.

Безумовно, що основною метою в системі професійної освіти є підготовка кваліфікованих, конкурентоспроможних на ринку праці кадрів. Такий рівень може бути досягнутий лише за умов дотримання вимог системи освітніх стандартів в професійній підготовці. Освітні стандарти — це сукупність суспільних і професійно визнаних норм та вимог до рівня підготовленості випускника системи вищої освіти.

Впровадження в навчальний процес міжнародних стандартів, безумовно потребує подаль-

шого осмислення та аналізу, особливо в аспектах трактування термінології, оскільки іншомовні терміни, що вводяться в методологію організації освітнього процесу, мають бути узгоджені з вже існуючим вітчизняним термінологічним апаратом. Наразі досить часто виникає ситуація використання одного й того самого терміну у суміжних галузях з різним тлумаченням. В умовах конвергенції міждисциплінарних зв'язків проблема термінології загострилася ще й тим, що деякі терміни та поняття транслюються з одних сфер у інші, де вони раніше ніколи не зустрічались.

Наразі проблема полягає в тому, що зміни, які вносяться в систему вищої освіти, відповідно передбачають певні зміни в понятійно-термінологічному апараті. Одним із прикладів термінологічних протиріч є використання базового терміну «модуль» різними ВНЗ України. Кредитно-модульна система організації навчального процесу передбачає раціональний поділ навчального матеріалу дисципліни на *модулі*. В нормативних документах українських ВНЗ бачимо вживання таких термінів, як «модуль», «змістовий модуль», «кредитний модуль», «навчальний модуль».

В «Національному освітньому глосарії: вища освіта» (2014 р.) цей термін сформульовано так: «*Модуль* (Module): навчальний компонент освітньої програми, у якій кожний такий компонент містить однакову або кратну кількість кредитів ЄКТС (наприклад, 5, 10, 15). У різних країнах, в освітніх документах модуль може означати компонент освітньої програми, курс, навчальну дисципліну, групу дисциплін» [6: 36].

Як бачимо, трактується дане поняття доволі широко. У «Тимчасовому положенні МОН про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців» (2004 р.) [11] та підручнику «Вища освіта і Болонський процес в Україні» [2] подано таке формулювання: «*Модуль* — це задокументована завершена частина освітньо-професійної програми (навчальної дисципліни, практики, державної атестації), що реалізується відповідними формами навчального процесу». Дане визначення найбільш часто зустрічається в різних методичних виданнях ВНЗ України.

Найбільш вичерпний зміст терміну наводиться у навчальному посібнику «Вища освіта і Болонський процес» (2006 р.): «*Модуль* (Module, від лат. *modulus* — міра) **1**) задокументована завершена частина освітньо-професійної програми (навчальної дисципліни, практики, державної атестації), що регламентується відповідними формами навчального процесу. Модуль містить один або блок змістових модулів; **2**) складова кредитно-модульної програми організації навчального процесу (навчального плану), де курс навчання поділяється на однакові за розміром сегменти; **3**) окремий навчальний блок, узгоджений з іншими компонентами навчального процесу; **4**) *змістовне* наповнення кредиту; **5**) логічно завершена, системно впорядкована частина теоретичних і практичних умінь з певної навчальної дисципліни, адаптованих до індивідуальних особливостей суб'єктів навчання та визначена оптимальним часом на організацію їх засвоєння» [3: 413].

Варіант інтерпретації у тексті посібника «Вища освіта України і Болонський процес» (2004 р.) має наступне формулювання: «*Модуль* — це задокументована завершена частина освітньо-професійної програми (навчальної дисципліни, практики, державної атестації), що реалізується відповідними формами навчального процесу. Доцільно формувати модулі, кратні цілому кредиту або його половині. Модуль може складатися з кількох змістових модулів» [2].

Як бачимо, окремі варіанти визначень розширені реченнями пропозиційного характеру, що безпосередньо до термінологічного визначення не відносяться. Наряду з цим, вживається термін «змістовий модуль».

Інша інтерпретація спостерігається в тексті «Положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна» (2004 р.), де, окрім основного визначення «модуль» і «змістовий модуль», подано наступне: «Одному змістовому модулю можуть відповідати окрема навчальна дисципліна, відносно самостійна сукупність окремих модулів навчальної дисципліни, практика, кваліфікаційна робота чи інший вид навчальної діяльності, передбачений навчальним планом. Змістовий модуль містить окремі модулі (теми) аудиторної і самостійної роботи студента» [8].

У матеріалах «Комплексу нормативних документів для розроблення складових системи галузевих стандартів вищої освіти», створених на базі Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України (2008 р.) та значній кількості інших джерел, в тому числі і електронних, стосовно Болонської системи, термін «модуль» відсутній, але наводиться наступне визначення *змістового модуля* — «... система навчальних елементів, що поєднані за ознакою відповідності певному навчальному об'єктові» [4: 1].

Дана дефініція найбільш широко вживається у офіційних документах різних ВНЗ, хоча і тут є виключення. В тексті наукової публікації «Засоби діагностики як складова стандартів вищої освіти» у Віснику Дніпропетровського Національного гірничого університету наведено визначення терміну «змістовий модуль» відрізняється від трактування Міністерства і виглядає наступним чином: «змістовий модуль — комплекс навчальних елементів, що забезпечує реалізацію запланованої компетенції бакалавра» [10: 133].

У «Положенні про кредитно-модульну систему організації навчального процесу в Маріупольському державному гуманітарному університеті» (2006 р.) до тексту визначення: «*Змістовий модуль* — це система навчальних елементів, що поєднана за ознакою відповідності певному навчальному об'єктові», додається роз'яснення, що відносяться до організації навчального процесу даного закладу: «... та забезпечує здобуття студентом відповідних компетенцій. Поділ навчального матеріалу дисципліни на навчальні модулі, їх кількість, види поточного контролю та терміни його проведення визначаються та ухва-

люються відповідною кафедрою, узгоджуються науково-методичною радою і доводяться до відома студентів та викладачів» [7].

Ототожнення термінів «змістовий модуль» і «навчальний модуль» спостерігається у тексті посібника «Вища освіта України і Болонський процес»: «*Навчальний (змістовий) модуль* — це система навчальних елементів, що поєднані за ознакою відповідності певному об'єктові» [2].

Натомість, у термінологічному переліку в «Положенні про організацію навчального процесу за кредитно-модульною системою» Національного авіаційного університету виокремлюється такий термін, як «навчальний модуль», що трактується наступним чином: «... логічно завершена, відносно самостійна, цілісна частина навчального курсу, сукупність теоретичних та практичних завдань відповідного змісту та структури з розробленою системою навчально-методичного та індивідуально-технологічного забезпечення, необхідним компонентом якого є відповідні форми поточного та підсумкового рейтингового контролю» [9].

З точки зору логіки структурування навчального процесу найбільш вивіреном та вичерпним сприймається визначення терміну «змістовий модуль», що подається у посібнику «Вища освіта і Болонський процес»: «Змістовий модуль — логічно завершена, системно впорядкована та структурована за окремими навчальними елементами частина теоретичних знань і практичних умінь навчальної дисципліни або практики студентів, що реалізуються відповідними формами навчального процесу протягом певного оптимального часу, визначеного на їх засвоєння; 2) це система навчальних елементів, що поєднані за ознакою відповідності певному об'єктові» [3: 407–408]. В кінці цього визначення є посилання (див. «модуль»), яке вказує на те, що термін «змістовий модуль» безпосередньо співвідноситься з поняттям «модуль».

В результаті аналізу нормативних документів та інших джерел виявлено певне протиріччя у інтерпретаціях понять «модуль» і «змістовий модуль», оскільки, в одному випадку, «модуль» виступає ємнісною структурною одиницею навчального процесу, яка може включати один або декілька «змістових модулів», в іншому — «змістовий модуль» висувається як сукупність окремих модулів, в окремих випадках обидва терміни близькі за змістовою характеристикою.

Висновки. Наведений ряд визначень змісту понять «модуль» і «змістовий модуль» наглядно демонструє, з одного боку, диференціації даних понять як структурних одиниць на різних рівнях навчального процесу, з іншого — надає дефініції, що мають суттєві відмінності. При цьому, деякі джерела містять обидва терміни, а інші — тільки один з них.

Звертає увагу на себе той факт, що у таких базових документах, як «Комплекс нормативних документів для розроблення складових системи галузевих стандартів вищої освіти» [4] в основних визначеннях подано лише термін «змістовий модуль». Термін «модуль» зустрічається здебіль-

шого у положеннях про організацію навчального процесу та методичних рекомендаціях, що розроблені конкретними ВНЗ для оптимізації свого навчального процесу [7; 8; 9].

Таким чином, можна зробити висновок, що «змістовий модуль» є самостійною структурною одиницею, що може виступати як рівнозначною «модулю», так і бути його складовою, в залежності від контексту розгляду та організації структури навчального процесу.

Перспективи подальшого вивчення.

Отже, наразі є нагальна необхідність винести на розгляд наукової спільноти проблему формування понятійно-термінологічного апарату в системі вищої освіти України. В першу чергу, це пов'язано зі створенням галузевих стандартів вищої освіти України, зокрема і дизайнерської, де базовим має бути єдиний тезаурус.

Література:

1. Вища освіта і Болонський процес в Україні: Підручник. [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://eduknigi.com/ped_view.php?id=1 — Назва з титул. екрану.
2. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник / [За редакцією В. Г. Кременя]: авторський колектив: М. Ф. Степко, Я.Я. Болюбаши, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубіно, І. І. Бабин. — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2004. — 384 с.
3. Дмитриченко М. Ф. Вища освіта і Болонський процес: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. Ф. Дмитриченко, О. М. Язвінська, В. Д. Данчук. — К.: Знання України, 2006. — 440 с.
4. Комплекс нормативних документів для розроблення складових системи галузевих стандартів вищої освіти. — К.: Інститут інноваційних технологій і змісту освіти: Міністерство освіти і науки України, 2008. — 69 с. (додаток 1 до Наказу МОН України N 285 від 31.07.98). — (Нормативні документи).
5. Методичні рекомендації щодо розробки складових стандартів вищої освіти Університету. — Львів: Національний університет ім. Івана Франка, 2012. — 100 с.
6. Національний освітній глосарій: вища освіта / [авт.-уклад. В. М. Захарченко, С. А. Клашнікова, В. І. Луговий, А. В. Ставицький, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова]; [За редакцією В. Г. Кременя]. — К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. — [2-е вид., перероб. і доп.]. — 100 с.
7. Положення про кредитно-модульну систему організації навчального процесу в Маріупольському державному гуманітарному університеті. — Маріуполь: Маріупольський державний гуманітарний університет, 2006. — (Нормативні документи).
8. Положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна. — Х: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2004. — (Нормативні документи).
9. Положення про організацію навчального процесу за кредитно-модульною системою [Електронний ресурс] / Національний авіаційний університет, — Режим доступу: http://nau.edu.ua/ua/menu/navchannya/kreditno-modulna-sistema.html#np_1. — Назва з екрану. — (Нормативні документи).
10. Салов В. О., Письменкова Т. О. Засоби діагностики як складові стандартів вищої освіти / В. О. Салов, Т. О. Письменкова // Науковий вісник НГУ. — 2011. — № 3. — С. 132–136.
11. Тимчасове положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців. — 2004 (Затверджено наказом МОН України від 23.01. 2004 р. № 48). — (Матеріали Міністерства освіти і науки України щодо впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах III–IV рівнів акредитації та ін.). — (Нормативні документи).

Рецензент статті: Трегуб Н. Є.,
кандидат архітектури, доцент,
зав. кафедрою «Дизайн меблів», ХДАДМ